

KIRKON ULKOASIAIN NEUVOSTO LAUSUNTOLUONNOS

Kirkkojen Maailmanneuvoston Faith and Order-komission asiakirja
The Church: Towards a Common Vision (2012, suom. *Kirkko: yhteistä näkyä kohti*)

Johdanto

Kiitämme Faith and Order-komissiota lähentymisasiakirjasta *Kirkko: yhteistä näkyä kohti* (jatkossa ”Kirkko”). Se käsittelee selkeästi ja tiiviisti, mutta myös syvällisesti ekumeenisen liikkeen kannalta keskeistä peruskysymystä kirkon luonteesta, tarkoituksesta ja tehtävästä. Aihepiiri kuuluu kirkkojen ykseyspyrkimyksien ytimeen ja on tärkeä myös kirkkojen sisäistä yhtenäisyyttä ajatellen. Yhteisen näyn tavoittaminen vaatii paljon rukousta ja työtä.

Kirkko-asiakirja antaa hyvän kuvan viime vuosikymmenten monenkeskisten ja kahdenvälisten teologisten dialogien tuloksista ja saavutetusta lähentymisestä sekä monista jatkotyöskentelyä vaativista kysymyksistä. Se selkeyttää kuvaa ekumeenisen keskustelun nykytilanteesta ja osoittaa perustellusti, mitkä erot ovat paljolti kielenkäyttöön, kulttuuriin ja perinteeseen liittyviä ja mitkä varsinaisia teologisia sisältökysymyksiä. Erityisen hyvää on myös se, että heti aluksi todetaan kirkon perustan olevan kolmiyhteisen Jumalan pelastussuunnitelmassa ja Jeesuksen Kristuksen sekä Pyhän Hengen lähettämisessä maailmaan.

Osallisuus Kolmiyhteisen Jumalan elämästä lahjana, ”jonka varassa kirkko elää...” ja ”...jota Jumala kutsuu kirkkoa tarjoamaan haavoittuneelle ja jakautuneelle ihmiskunnalle, joka toivoo sovutusta ja parannusta” (§ 1) muodostaa selkeän teologisen pohjan sille, että todistus/lähetys ja diakonia sekä yhteyden (*koinonia*) ja ykseyden rakentaminen kuuluvat yhteen. Samalla kytketään toisiinsa ekumeenisessa lähetys-, diakonia- ja evankelioimisen teologiassa keskeinen *missio Dei*-ajatus ja kirkko-oppi. Asiakirjassa on nostettu esiin myös ajankohtaiset haasteet, kuten evankeliumin julistaminen uskontojenvälisessä kontekstissa, moraalikysymykset ykseyden haasteena sekä kirkkojen paikka erilaisissa yhteiskunnallisissa konteksteissa.

Kokonaisuudessaan asiakirja antaa toivoa herättävän kuvan siitä, että kirkkojen välillä vallitsee jo nyt laaja yhteisymmärrys kirkon olemuksesta ja tehtävästä maailmassa. Tämän valossa jäljellä olevat erottavat tekijät eivät näyttäydy toivottomilta esteiltä, vaan haasteilta, jotka kirkot voivat Pyhän Hengen johtamina luottavaisesti kohdata. Tältä pohjalta haluamme vastata asiakirjan johdannossa kirkoille esitettyihin viiteen kysymykseen Faith and Order-työskentelyn edistämiseksi:

1. Missä määrin teksti heijastaa kirkkonne kirkko-opillisia näkemyksiä?
2. Missä määrin teksti voi tarjota perustan ykseyden kasvamiselle kirkkojen kesken?
3. Mitä muutoksia tai uudistuksia (oman) kirkkonne elämässä tämä teksti haastaa kirkkoanne tavoittelemaan?
4. Missä määrin kirkkonne pystyy rakentamaan läheisempiä suhteita kirkollisessa elämässä ja lähetyksessä niiden kirkkojen kanssa, jotka voivat vastata myönteisesti tässä tekstissä esitettyyn käsitykseen kirkosta?
5. Mitä kirkon elämän puolia voisi käsitellä edelleen ja miten kirkkonne haluaisi ohjeistaa Faith and Order -komissiota sen jatkaessa työtä kirkko-opin parissa?

Vastauksessa otamme huomioon myös dokumentin *Kirkko* sisältöosuuksien lopussa kurssiivilla esitetyt tarkentavat lisäkysymykset. Koska asiakirja haastaa meitä tutkimaan näitä kysymyksiä

myös suhteessa oman kirkkomme elämään ja uudistumiseen, on kysymykset alla muutettu muotoon.

1. Missä määrin teksti heijastaa kirkkomme kirkko-opillisia näkemyksiä?

Augsburgin tunnustuksen (1530) mukaan (CA VII) ”...yksi, pyhä kirkko on pysyvä ikuisesti. Kirkko on pyhien yhteisö, jossa evankeliumi puhtaasti julistetaan ja sakramentit oikein toimitetaan. Kirkon todelliseen ykseyteen riittää yksimielisyys evankeliumin opista ja sakramenttien toimittamisesta. Sen sijaan ei ole välttämätöntä, että perityt inhimilliset traditiot, jumalanpalvelusmenot tahi seremoniat, jotka ovat ihmisten säätämiä, ovat kaikkialla samanlaiset.” Keskeistä ovat siis Jumalan sana ja sakramentit sekä evankeliumin opettamista ja sakramenttien jakamista varten asetettu virka (CA V). Augsburgin tunnustuksen alussa tunnustetaan luterilaisen reformaation liittyminen vanhan kirkon ekumeenisiin uskontunnustuksiin niiden läntisessä muodossa ja siten klassiseen käsitykseen Pyhästä Kolminaisuudesta ja Kristuksen kahdesta luonnosta. Tunnustuksen lopussa todetaan, että tässä on esitetty ”oppimme pääpiirteet”. Lisäksi painotetaan, ”...ettei siinä ole mitään, mikä on ristiriidassa Raamatun tai katolisen kirkon tai Roomankaan kirkon kanssa, sikäli kuin kirkon oppi on isien kirjoituksista meille tunnettua.”

Luterilainen kirkko pyrkii omalta osaltaan edustamaan yhtä, pyhää, katolista ja apostolista kirkkoa eli jakamattoman kirkon perintöä painottamalla uskollisuutta Raamatun selvälle sanalle ja Jeesuksen Kristuksen armon evankeliumille sen keskuksena. Luterilaiset tunnustuskirjat tahtovat selventää keskeisiä kysymyksiä eivätkä esittää kaiken kattavaa dogmatiikkaa. Niinpä myös yhteisessä opissa kirkosta on luterilaisuudessa määritelty vain tietyt keskeiset asiat. Toisaalta kirkkomme ekumeenisessa strategiassa *Meidän kirkko: ykseyttä etsivä yhteisö* (2009, s. 18) todetaan evankeliumin opettamiseen ja sakramenttien toimittamiseen kirkon todellisen ykseyden riittävänä ehtona, että ”...se, mikä riittää (*satis est*) kirkon ykseyteen – nimittäin opillinen yksimielisyys – on myös välttämätöntä (*necesse est*) ykseyden saavuttamiselle.” Emme halua edistää sellaista ”minimikonsensuksen” menetelmää, joka jättäisi kristillisen uskon sisällön – uskon perustotuudet – epäselväksi.

Nykyinen kirkko-opillinen pohdinta kytkeytyy keskeisesti kirkon ykseyden rikkoutumiseen. Esimerkiksi katolinen ja ortodoksinen kirkko tematisoivat kirkko-oppia enemmän vasta 1500-luvun reformaation tapahtumien ja modernin ekumeenisen liikkeen myötä. Luterilainen korostus, että ”kirkko on pyhien yhteisö, jossa evankeliumi puhtaasti julistetaan ja sakramentit oikein jaetaan” jättää tilaa erilaisille kirkko-opillisille painotuksille, kunhan pääasia tulee kirkkaasti esiin. Luterilaisessa teologiassa ei ole perinteisesti sijoitettu monia asiakirjassa mainittuja kysymyksiä kirkko-opin alaan. On kuitenkin luontevaa ajatella, varsinkin ekumeenisessa kontekstissa, että kirkkokäsitys muodostaa kehyksen sille, että puhutaan esimerkiksi kasteesta, ehtoollisesta ja virasta. Kullakin kirkolla on oma identiteettinsä, joka heijastuu esimerkiksi sakramenttikäsitykseen. Luterilaisuudelle on tunnusomaista sanan ja sakramenttien, erityisesti kasteen ja ehtoollisen, painottaminen. Asiakirjan voi katsoa olevan sopusoinnussa tämän painotuksen kanssa, vaikka kasteelle ja ehtoolliselle ei asiakirjassa näytetä annettavan yksiselitteisesti kirkkoa määrittävää luonnetta.” Dokumentissa evankeliumin julistus on silti kirkkoa määrittävä tekijä, ja sen mukaan ihmiset tulevat sakramenttien kautta Kristuksen ruumiin jäseniksi (§14). Luterilaisesta näkökulmasta tämän voi nähdä ilmaisevan ajatusta, jonka mukaan evankeliumin sisältö on viime kädessä läsnä oleva Kristus, Jumalan Sana, joka on läsnä näkyvänä sanana kasteessa ja ehtoollisessa.

Niin kutsutun koinonian kirkko-opin perusta, osallisuus kolmiyhteiseen Jumalaan Kristuksessa kirkon elämän lähteenä ja tähtäyspisteenä on hyvin ilmaistu dokumentissa *Kirkko: yhteistä näkyä kohti* (§ 23). Lähtökohta ammentaa jakamattoman kristikunnan perinnöstä ja muodostaa syvällisen, mutta tarpeeksi joustavan pohjan kirkon elämän ja toiminnan perustan sanoittamiseen nykykontekstissa. Tämä tulee ilmi selkeästi johtopäätös-osiossa, jonka mukaan *koinonia* tai *kommuunio* ”yhteytenä Pyhään Kolminaisuuteen ilmenee kolmella toisiinsa liittyvällä tavalla: uskon yhteytenä, sakramentaalisen elämän yhteytenä (kaikissa muodoissaan, sisältäen kirkon viran ja lähetyksen) ja palvelun yhteytenä” (§ 67). Luterilaisessa teologiassa korostetaan uskonvanhurskautta, mutta myös sitä, että usko ja rakkaus kuuluvat yhteen Kristuksessa. Diakonia ja lähetykset kuuluvat siis myös kirkon olemukseen Kristuksen ruumiina.

Kirkkomme piispainkokouksen mietinnössä Kirkon tulevaisuusselonteosta 2020 (2011) on vastattu kysymykseen ”mikä on kirkko?” seuraavasti: ”Suomen evankelis-luterilainen kirkko tunnustaa sitä uskoa, jota Jeesuksen Kristuksen yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen kirkko on aina tunnustanut. Kristuksen kirkko palautuu historiallisesti apostoliseen aikaan ja kattaa tänä päivänä koko maanpiirin. Kirkko on olemuksellisesti yhtä, vaikka se näyttäytyykin monimuotoisena ja toteutuu paikallistason yhteisöllisyytenä.”

Muuttuvassa toimintaympäristössä tulee mietinnön mukaan pitää kiinni kahdesta periaatteesta: ”Luterilaisuus ja ekumeenisuus eivät sulje pois toisiaan vaan kuuluvat yhteen” ja ”Kirkon ykseys sulkee sisäänsä hengellisen elämän monimuotoisuuden.” Tästä seuraa yhtäältä ekumeenisesti avoin asenne ja toisaalta pyrkimys kirkon sisäiseen yhtenäisyyteen eli sitoutumiseen yhdessä Kristuksen evankeliumiin hengellisen elämän eri muodoissa. ”Ekumeenista avoimuutta” kuvattaessa viitataan kirkkomme ekumeeniseen strategiaan, jonka mukaan kirkollamme on lähimmät yhteydet niihin kirkkoihin, jotka ”kirkkomme tavoin edustavat ja kunnioittavat jakamattoman kristikunnan yhteistä perintöä ja joilla on klassinen kristinuskon tulkinta ja sakramentaalinen kirkkokäsitys.” Tämän lisäksi kirkkomme toimii ”yhteistyössä myös sellaisten kirkkojen ja kristillisten yhteisöjen kanssa, joiden oppi ja tunnustus eroavat omastamme.” Asiakirja on siis pääpiirteissään yhteensopiva sen kanssa, mitä kirkkomme piispainkokous ja ekumeeninen strategia ovat viime vuosina linjanneet.

Kirkko-asiakirja kuvaa sattuvasti yhteisön oikeutettua moninaisuutta ”Herran lahjaksi” (§ 28). Toisaalta vedetään myös rajaa, koska monimuotoisuus voi ylittää rajansa ja uhata ykseyttä. Kirkoissa tulee toimia aktiivisesti hajaannuksen estämiseksi ja terävöittää opetusta kristillisten uskon perustotuksista, mutta oikeutettua moninaisuutta tai erilaisuutta tulee arvostaa liturgiassa, tavoissa ja laissa sekä edistää hengellisyyden, teologisen menetelmän ja muotoilujen alueella. Kriteerinä toimii kirkon ykseyden ja katolisuuden (uskon täyteys ja universaalisuus) edistäminen. Asian ymmärtäminen tähän tapaan ja ”ekumeenisten lahjojen” vaihtaminen menettämättä näkyä kirkon näkyvän ykseyden tavoitteesta rakentaa epäilemättä ykseyttä Kristuksen ruumiissa erilaisine jäsenineen.

2. Missä määrin teksti voi tarjota perustan ykseyden kasvamiselle kirkkojen kesken?

Asiakirja luo pohjaa ykseyden kasvamiselle usealla tavalla. Ensinnäkin siinä hahmotellaan yleiset raamit, joiden puitteissa kirkon olemukseen ja tehtävään kuuluvista kysymyksistä voidaan keskustella. Lähtökohtana on kolmiyhteisen Jumalan olemus ja kirkon pelastushistoriallinen missio (§ 1–4). Nämä lähtökohdat asettavat kirkko-opin kristillisen uskon kokonaisuuteen tavalla, joka on sekä teologisesti syvällinen että laajalti hyväksyttävissä.

Asiakirjassa myös hahmotellaan yhteisymmärrys siinä määrin kuin se kirkkojenvälisen neuvottelujen tässä vaiheessa on mahdollista. Tähän yhteisymmärrykseen kuuluu laajalti hyväksyttävissä oleva esitys kirkkoa koskevasta opetuksesta Raamatusta (§ 11–21) sekä ehdotus yhteiseksi käsitykseksi kirkon tunnusmerkeistä: yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen (§ 22). Hahmoteltu yhteisymmärrys helpottaa olennaisesti olemassa olevan yksimielisyyden tason määrittelyä keskusteluissa kirkkojen välillä. Kirkkomme kannalta on tärkeää, että yhteisymmärrys on kuvattu mahdollisimman laajasti, koska se pitää yksimielisyyttä uskon perustotuuksista näkyvän ykseyden välttämättömänä ja riittävänä ehtona (*Meidän kirkko*, 18).

Tämän lisäksi asiakirja mainitsee useita teemoja, joiden suhteen laajaa yhteisymmärrystä ei vielä voida lausua. Näihin kuuluvat institutionaaliin rakenteisiin (§ 24) ja auktoriteettiin (§ 51), sakramenttien tai säädettyjen toimitusten asemaan (§ 44), virkoihin (§ 45–57), kirkon jatkuvuuteen ja muutokseen (§ 24), oikeutetun moninaisuuden laajuuteen (§ 30), paikalliskirkon ja universaalikirkon suhteeseen (§ 32), uskontojen moninaisuuteen (§ 60) sekä moraaliin (§ 63) liittyvät kysymykset. Näiden osalta asiakirja onnistuu hahmottelemaan kartan, joka auttaa merkittävästi kirkkoja keskittymään keskusteluissaan niihin asioihin, jotka vievät kohti suurempaa yksimielisyyttä. Asiakirja myös haastaa ja innostaa kohtaamaan vaikeitakin kysymyksiä. Kirkkomme esimerkiksi pitää tärkeänä pyrkiä ristiriitojen sovittamiseen moraalikysymyksissä, jotka tällä hetkellä näyttävät erottavan kirkkoja toisistaan ja jakavat kirkkoja myös sisäisesti.

Asiakirjan kysymys (II B) kirkon jatkuvuuden ja muutoksen välisestä suhteesta sekä elävästä vuoropuhelusta näiden välillä on luterilaisen identiteetin sekä yleensäkin apostolisen evankeliumin tuoreen tarjolla pitämisen näkökulmasta hyvin keskeinen. Otamme mielellämme vastaan esitetyn kutsun pohtia kirkkoina yhdessä jatkuvuuden ja muutoksen väliseen suhteeseen liittyviä perusteita ja niiden mahdollista kehittymistä.

Nikean uskontunnustuksen mukaan kirkko on yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen, kuten Kirkkodokumentissa tässä yhteydessä muistutetaan. Myös luterilainen teologia sitoutuu näihin tuntomerkkeihin osana uskontunnustusta. Esimerkiksi anglikaanis-luterilainen Porvoon yhteinen julkilausuma liittyy Faith and Order -asiakirjan *Kaste, ehtoollinen, virka* (1982) ajatukseen kirkon apostolisuudesta (BEM, *Ministry* § 34) ja toteaa: ”Kirkko on kutsuttu uskollisuuteen apostolien normatiiviselle todistukselle Herransa elämästä, kuolemasta, ylösnousemuksesta ja ylentämisestä. Kirkko saa tehtävänsä ja voiman toteuttaa tehtävänsä lahjana ylösnouseelta Kristukselta. Kirkko on siten kokonaisuudessaan apostolinen.” Suomalais-ruotsalainen luterilais-katolinen dialogiraportti *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä* (VKE 2010) puolestaan toteaa: ”Ymmärrämme apostolisuuden kirkon uskon, kirkon elämän ja rakenteiden sekä kirkon viran jatkuvuutena. Viran suksessio palvelee kirkon elämän jatkuvuutta Kristuksessa ja tulee siten nähdä sekä kirkon apostolisuuden osana että ilmauksena siitä. Sama koskee piispan vihkimistä historiallisessa suksessiossa kätten päälle panemisen välityksellä” (VKE § 361).

Kirkkomme *Katekismus* puolestaan toteaa kirkon katolisuudesta ja apostolisuudesta: ”Kirkko on yhteinen ja yleinen eli katolinen, koska se on lähetetty palvelemaan Jumalan sanalla kaikkia kansoja. Kirkko on apostolinen, koska se elää Jeesuksen ensimmäisten opetuslasten välittämästä evankeliumista” (KO 21). Keskeisimpänä arviointiperustana uskontunnustuksen kirkolle antaman neljän tuntomerkin toteutumisen arvioinnissa kirkon elämässä Raamatun valossa on luterilaisessa teologiassa evankeliumin oppi ja sakramenttien oikea hoitaminen sekä näitä palvelemaan asetettu virka.

Kysymys ”kirkosta sakramenttina” (II C) sekä tähän liittyvä väljempi ilmaus ”kirkon sakramentaalisuus” on tärkeä teema siinä mielessä, että kysymys kirkon sakramentaalisuudesta on varsin usein nähty vedenjakajana kirkkojen välillä etenkin keskieuropalaisessa keskustelussa. Asiakirjassa esiin nostettu kysymys ”kirkon sakramentaalisuuden” hyväksymisestä erilaisin painotuksin veisi keskustelua toivottavalla tavalla eteenpäin. Esimerkiksi dialogiraportissa *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä* on Kristusta ihmiseksi tulleen Jumalan Poikana kutsuttu ”alkusakramentiksi” ja kirkkoa sakramenttien sakramentaalisena puitteena ”perussakramentiksi” (VKE, § 144). Samanaikaisesti on syytä pitää mielessä Kirkko-dokumentin § 36, joka painottaa, että vaikka kirkko on osallinen Kristuksen voiton hedelmistä, Kristuksen ruumis, jota ”tuonelan portit eivät voita”, sen jäsenet ovat ”alttiita synnin vallalle sekä yksilöinä että yhteisönä”.

Asiakirjan esittämä vetoamus kirkoille pohtia sitä, voidaanko luoda yhteiset kriteerit ja vastavuoroisesti tunnustetut rakenteet oikeutetun ja epäoikeutetun moninaisuuden erottamiseksi toisistaan (II D), on keskeinen tavoite kohdattaessa esimerkiksi teologisen antropologian ja moraalikysymysten haaste kirkon ykseydelle. Paikallisen ja maailmanlaajan kirkon välisen suhteen käsittelemisessä on 1990-luvun alussa Faith and Order-työskentelyn perusmalliksi vakiintunut, paikallista seurakuntaa jumalanpalvelusyhteisönä painottava kirkko-opin malli (kommuunio-ekklesiologia) (II E). Se ankkuroituu selkeästi uskoon kolmiyhteiseen Jumalaan ja kirkkoon hengellisenä yhteisönä. Malli rakentaa keskinäistä yhteyttä kirkossa tavalla, johon eri perinteillä on mahdollisuus löytää tarttumapintoja.

On selventävää, että (III B, § 37) täyden kirkollisen yhteyden elementit on asiakirjassa koottu yhteen sekä todettu se, että ”kirkkojen kesken vallitsee laaja yhteisymmärrys siitä, että kirkko on kutsuttu julistamaan jokaisen sukupolven aikana uskoa (§ 38), ’joka pyhille on kertakaikkisesti annettu’ (Juud. 3) ja pysymään vankkumatta apostolien välittämässä uskossa”. Tätä uskoa tulee tulkita muuttuneissa olosuhteissa. Monissa opinkohdissa eri kirkot ovat pitkälti yhtä mieltä. Esimerkkinä mainitaan Nikean uskontunnustus ja sen tulkinta. Kirkkomme on Kirkko-asiakirjan aiemmissa vaiheissa nostanut lausunnossaan esiin apostolisen uskon ja ekumeenisten uskontunnustusten tärkeyden ekumeenisessa työskentelyssä. Nykyisin keskeisenä haasteena on (§ 39), miten koko kansan uskonkokemus, teologien näkökulmat ja virkaan vihittyjen harkinta toimivat yhdessä. Tämän sanoittaminen asiakirjassa auttaa tiedostamaan, että ongelma on yhteinen ja sen, mitä eri näkökulmia tulee kirkkojen keskustelussa asiasta ottaa huomioon.

Sakramenteja käsittelevässä kappaleessa ei tuoda juuri uutta siihen sisällölliseen edistymiseen, joka ilmaistiin *Kaste, ehtoollinen, virka* (1982) -asiakirjassa, kokoomateoksessa *Harvesting the Fruits* (2009) ja Faith and Order -dokumentissa *One Baptism: Towards Mutual Recognition* (2011). Jatkettaessa keskusteluja kirkon näkyvän ykseyden edistämiseksi on paikallaan käsitellä kasteen ja ehtoollisen lisäksi myös muita toimituksia, kuten asiakirja viittaa. Ajankohtaista on esimerkiksi keskustelu kristillisestä avioliittokäsityksestä. Syvin ero kirkkojen välillä näyttää tällä kohden kuitenkin kulkevan siinä, kuten asiakirjan otsakekin osoittaa, voidaanko puhua ”sakramenteista” vai ”säädettyistä toimituksista” eli puhutaanko armon välittämisestä vai ainoastaan olemassa olevan todellisuuden ilmaisemisesta tai tunnustamisesta. Faith and Order -dokumentissa *One Baptism* (2011), jota *Kirkko* lainaa, todetaan, että useimpien kristillisten perinteiden mukaan voidaan kuitenkin sanoa, että nämä tapahtumat ovat sekä instrumentaalisia että ekspressiivisiä, todellisuutta ilmaisevia, vaikka näitä ulottuvuuksia painotetaan eri tavoin. Jos päästäisiin yksimielisyyteen siitä, että ei ole kyse opillisesta vaan ainoastaan painotusten välisestä erosta (§ 44), voitaisiin edetä kohti yhden kristillisen kasteen tunnustamista huomattavasti laajemmalla pohjalla.

On kuitenkin selvää, että luterilaisuus liittyy vanhojen kirkkojen perinteeseen painottaessaan kastetta vaikuttavana merkinä, armonvälineenä. Toisaalta kastetta tulee tarkastella osana kristillistä

initiaatiota: kaste ja opetus liittyvät yhteen, ja kasteeseen kytkeytyvät usko ja siihen tunnustautuminen ikäkaudelle mahdollisella tavalla. Kirkkomme Katekismus toteaa: (KO 35): ”Kaste tekee meistä Kristuksen opetuslapsia ja kristillisen kirkon jäseniä. ...Pyhä Henki synnyttää meidät uudesti ja lahjoittaa meille uskon, jolla voimme tarttua kasteen lupauksiin.” On rohkaisevaa, että esimerkiksi katolis-helluntaillisessa dialogissa on keskinäinen yhteisymmärrys kasvanut kasteen ja uskon välisen suhteen ymmärtämisestä.

Asiakirja toteaa tarkkanäköisesti, että kirkon vihkimysvirkaan liittyvät kysymykset (§ 45) ovat edelleen merkittävä este ykseyden tiellä ja että niiden ratkaiseminen tulee priorisoida tärkeäksi ja kiireelliseksi. Tähän liittyy pyrkimys yksimielisyyteen siitä, ”*kuuluuko kolmisäikeinen virka Jumalan tahtoon kirkkoa kohtaan sen toteuttaessa Jumalan tahdon mukaan ykseyttä.*” On myös tärkeätä korostaa sitä, että kaiken kirkon vallankäytön tulee palvella kirkon ydintehtävää, evankeliumia ja sen ilmaisemista, kun ilmoitusta ja kirkon oppia tulkitaan normatiivisesti.

Keskusteluun kirkon opetuksen auktoritatiivisuudesta kytkeytyy kysymys ekumeenisten kirkolliskokousten auktoriteetista. On syytä toteuttaa asiakirjan toive eli arvioida varhaisten ekumeenisten kirkolliskokousten normatiivisuutta yhdessä. Tämä ainakin voisi selkiyttää keskustelua ja auttaa näkemään ongelmakohtia jatkotyöskentelyn pohjaksi. Ilmenehän kiinnostusta vanhan kirkon teologian tutkimista ja opetusta kohtaan yhä uusissa hengellisissä perinteissä. Kysymys kirkolliskokousten auktoriteetista linkittyy puolestaan keskusteluun virasta, jonka tarkoitus on ”ylläpitää ja edistää kirkon ykseyttä maailmanlaajalla tasolla” (§ 57).

Dokumentissa on asianmukaisesti nostettu esiin kaksi ajankohtaista aikamme haastetta: ekumeeninen vastaus uskontojen moninaisuuteen sekä moraalikysymysten merkitys kirkon tehtävälle ja ykseyspyrkimyksille. On ilmeistä, että antropologiaan ja moraalikysymyksiin liittyvät kysymyksenasettelut tulee myös ottaa osaksi ekumeenista dialogia. Luterilaisesta näkökulmasta vaikuttaa kuitenkin ongelmalliselta, että evankeliumin yhteydessä asiakirja ei mainitse Jumalan lain julistusta evankeliumin vastaanottamisen edellytyksenä. Jopa moraalikysymysten yhteydessä viitataan vain evankeliumin synnyttämään moraaliseen haasteeseen (§ 61).

Klassisen luterilaisen teologian mukaan Jumalan sana koostuu vaatimuksista ja lupauksista (laista ja evankeliumista). Myös Jumalan käskyjen julistaminen kuuluu kirkon tehtäviin; se on kristillisen moraaliopetuksen perusta. Etenkin pohjoismaisessa luterilaisessa teologiassa on – roomalaiskatolisen teologian tavoin – hyödynnetty luonnollisen moraalilain ajatusta osoitettaessa Jumalan rakkauden vaatimuksen universaalisuus ja siitä nouseva yhteinen eettinen pohjavire kaikille hyvän tahdon ihmisille. Jos moraalinen itsekriittisyys unohdetaan, kirkkokäsitys altistuu epärealistiselle käsitykselle kristittyjen moraalista voimavaroista, jolloin myös evankeliumin puhtaus vaarantuu. Toisaalta evankeliumiin kuuluu myös kehoitus tehdä hyvää: kristillinen vapaus vapauttaa rakastamaan lähimmäistä, vaikka keskeneräisestikin. Tässä mielessä on hyvä, että §:ssä 36 todetaan selkeästi, että kirkot yleisesti ottaen ”...tunnustavat jatkuvan tarpeen kristilliseen itsetutkisteluun, katumukseen, kääntymykseen (*metanoia*), sovitukseen ja uudistukseen”.

Ajatus Jumalan lain rakkauden vaatimuksen universaalisuudesta nousee uskosta kolmiyhteiseen Jumalaan Luojana. Hänen rakkautensa ei kohdistu vain ihmisiin vaan koko luomakuntaan. Koinonian ajatuksen mukaisesti myös luomakunta heijastaa Jumalan itsensä lahjoittavan rakkauden todellisuutta: ”Mikään luotu ei ole olemassa itseään vaan toisia varten, siis edistääkseen luotujen elämää ja hyvinvointia” (*Suomen ev.-lut. kirkon ilmasto-ohjelma*, s. 35). Ympäristökriisin keskellä tärkeä osa aikamme kristillistä elämäntapaa ja kutsumusta on huolenpito köyhistä ja luomakunnasta.

Asiakirjassa olisikin voitu ilmaista vielä selkeämmin, että luomakunnan eheys kuuluu tärkeänä ulottuvuutena koinonian ajatukseen. Asia kyllä tulee esille ikään kuin huipennuksena dokumentin loppuosassa (§ 66).

3. Mitä muutoksia tai uudistuksia (oman) kirkkomme elämässä tämä teksti haastaa kirkkoanne tavoittelemaan?

Teksti kutsuu kirkkoamme pohtimaan kirkko-opillista itseymmärrystään ja opetustaan. Meidän tulisi ilmaista aiempaa selvemmin, mitä merkitsee se, että kirkon elämän viitekehys on ehtoollisjumalanpalvelus ja että kuulumme globaaliin paikalliskirkkojen yhteisöön (kommuunio-ekklesiologia). Tulisi myös jatkaa työtä yhteisten kriteerien löytämiseksi keskusteluun oikeutetusta ja epäoikeutetusta moninaisuudesta niin kirkon sisällä kuin kirkkojen välisissä ykseyspyrkimyksissä.

Keskustelussa sakramenteista tulee jatkaa ponnisteluja kohti kasteen vastavuoroista tunnustamista myös niiden perinteiden kanssa, jotka eivät puhu sakramenteista vaan säädetyistä toimituksista. Keskustelua tulisi jatkaa kasteen ja ehtoollisen lisäksi niistä toimituksista, jotka esimerkiksi katolisessa ja ortodoksisessa perinteessä luetaan sakramenteiksi.

Kysymys kirkon pappisvirasta, piispuudesta ja diakonin virasta sekä tähän liittyen kirkon viran kolmisäikeisyyden mahdollisuuden aiempaa selvempi tunnustaminen kuuluu myös kirkollemme esitettyihin työstettäviin aiheisiin. Kirkon vihkimysvirkaan liittyvät kysymykset kirkkomme sisällä ja kirkkojenvälisessä kanssakäymisessä edellyttävät jatkuvaa paneutumista ja yhteisen tien etsimistä. Kontekstistamme johtuen saattaa olla mahdollista saavuttaa eteenpäin vieviä tuloksia käsiteltäessä kirkon virkaa (diakoni, pappi, piispa) esimerkiksi luterilais-katolisessa dialogissa. Tähän kokonaisuuteen kuuluu myös maailmanlaajan ykseyden viran käsittely ja etenkin keskusteluissa ortodoksien kanssa kysymys ekumeenisten kirkolliskokousten normatiivisuudesta.

Sekularisoitumisen, uskontojen moninaisuuden ja moraalikysymysten haaste kutsuu myös meitä löytämään auktoritatiivisen tasapainon koko Jumalan kansan uskonkokemuksen, teologien mielipiteiden ja virkaan vihittyjen harkinnan välillä käsiteltäessä kirkon uskoa ja oppia. Tulkinta- ja painotuserimielisyydet tässä suhteessa haastavat jatkamaan työskentelyä kirkon ykseyden vaalimiseksi niin kirkon sisäisesti kuin kirkkojenvälisessä kanssakäymisessä. Tähän liittyy kysymys kirkon identiteetistä sen evankeliumista nousevan perustehtävän valossa sekä rajankäynti oikeutetun ja epäoikeutetun moninaisuuden välillä.

Kirkkomme kuuluu pohjoismaisiin kansankirkkoihin, joiden perinteinen kansankirkkoasema on muuttumassa. Taloudellisten voimavarojen hupeneminen voidaan nähdä myös mahdollisuutena kehittää kirkon toimintakulttuuria ja itseymmärrystä aiempaa yhteisöllisemmäksi, jotta *koinonia* voisi toteutua entistä syvemmin kirkkomme ja sen seurakuntien elämässä. Pappis- ja työntekijäkeskeisyydestä tulee edetä kohti seurakuntalaisten suurempaa osallisuutta, vastuunkantoa ja oman paikan löytämistä. Myös maahanmuuttajien ekumeeninen vastaanottaminen ja yhteyden luominen maahanmuuttajakirkkoihin kutsuu luovaan kirkko-opilliseen pohdintaan muuttuneessa kontekstissa (vrt. § 7).

Jo BEM-asiakirjan myötä käyttöön otettu lasten ehtoollinen kasteen ja ehtoollisen välisen linkin osoittajana (§ 42) kaipaa kirkossamme edelleen vahvistamista.

Kirkon päätöksenteon ja Jumalan tahdon välisen yhteyden pohtimisessa KMN:n piirissä käyttöön otetusta konsensuspäätöksenteon menetelmästä saaduista kokemuksista voisi olla meille apua, kun pyritään ”antamaan ääni niille, joilla ei sitä ole, sekä ylläpitämään ykseyttä moninaisuudessa” (§ 54).

4. Missä määrin kirkkomme pystyy rakentamaan läheisempiä suhteita kirkollisessa elämässä ja lähetyksessä niiden kirkkojen kanssa, jotka voivat vastata myönteisesti tässä tekstissä esitettyyn käsitykseen kirkosta?

Kirkkomme ekumeenisen strategian mukaan ”Kirkon ykseys on mahdollista saavuttaa silloin, kun kirkkojen välille on syntynyt riittävä opillinen yksimielisyys ja kun sakramentit ja kirkon virka ovat tunnustetut.” Esimerkkinä pisimmälle menevästä yhteydestä on anglikaanis-luterilainen Porvoon kirkkoyhteisö, johon kuulumme ja jossa kirkot toimivat yhdessä ja kohtelevat toisen kirkon jäseniä kuin omiaan. BEM-asiakirjan ajatuksesta piispan virasta koko kirkon apostolisuuden palvelijana vaikutteita saanut Porvoon yhteinen julkilausuma ja Porvoon kirkkoyhteisö elettyinä kirkkoyhteisön muodostumiseen johtaneena (konsiliaarisena) ekumeniana on rohkaiseva esimerkki. Yksimielisyys kristillisen uskon perustotuuksista on julkilausumassa ilmaistu varsin laajasti ja kirkkojen edustajat - priimaksia myöten - tapaavat säännöllisesti ja konsultoivat kirkoille tärkeistä asioista. Tosiasialliselle kontekstista johtuvalle erilaisuudelle on jätetty myös tilaa. Kirkollamme on sopimus alttarin ja saarnatuolin yhteydestä sekä virkojen vastavuoroisesta tunnustamisesta myös Suomessa toimivien metodistikirkkojen kanssa, jotka ovat osa piispaallista United Methodist Church -kirkkoa. Kirkko-dokumentti muistuttaa meitä, että kirkkojemme välisissä konsiliaarisissa suhteissa ja päätöksenteon rakenteissa ykseyden toteutuminen edellyttää vielä kehittämistä.

Kuten todettua, Kirkko-dokumentti edustaa ja kunnioittaa selkeästi jakamattoman kristikunnan perintöä ja sen kanssa yhteen sopivaa kristinuskon tulkintaa. Se toivoo sakramentaalisen kirkkokäsityksen tulevan tunnustetuksi mahdollisuudeksi ilmaista Kristuksen ja Pyhän Hengen läsnäolo kirkossa myös niiden perinteiden näkökulmasta, jotka eivät tällaista terminologiaa käytä. Käymissämme ekumeenisissa dialogeissa meiltä puuttuu vielä ehtoollisyhteys roomalaiskatolisen kirkon, ortodoksisen kirkkoperheen ja evankelisten vapaakirkkojen (kuten helluntailaiset, baptistit) kanssa. Sikäli kuin voisimme edetä Kirkko-dokumentissa esitettyjen suuntaviivojen mukaisesti, tämäkin tavoite voisi tulla lähemmäksi. Jos eroa sakramenteista uskon syntymisessä ja kasvussa korostavien kirkkojen sekä ”säädettyistä toimituksista” puhuvan perinteen välillä voitaisiin dokumentissa esitetyllä tavalla silloittaa, loisi tämä uusia mahdollisuuksia yhteyden ja ykseyden rakentamiseen myös vapaaseen kristillisyyteen päin.

Tapa, jolla yhteinen näkemys on asiakirjassa esitetty, helpottaa kirkkomme toimia yksimielisyyden etsimisessä. Kirkkomme on sitoutunut jakamattoman kristikunnan yhteiseen perintöön, vaikka pyrkiikin samalla pysymään uskollisena reformaation uudistuspyrkimyksille. Jälkimmäinen sisältää sen, että pidämme Jumalan sanaa, sakramenteja ja niitä palvelevaa virkaa uskon, pelastuksen ja siten itse kirkon kannalta perustavina (konstitutiivisina) tekijöinä (*Meidän kirkko*, s. 17). Asiakirjan esittämä yhteisymmärrys mm. kirkon synnyn trinitaarista luonteesta (§ 1–3), Raamatun ja uskontunnusten kirkko-opin keskeisyydestä (§ 11–22) sekä evankeliumin, kasteen ja ehtoollisen kirkkoa määrittelevästä luonteesta (§ 14) on mahdollista suhteuttaa kirkkomme näkemyksiin. Näin myös laajemman yksimielisyyden etsiminen saa hyvät edellytykset.

Rakennettaessa yhteyttä karismaattisiin liikkeisiin ja helluntailiikkeeseen, Maailmanlaajassa kristillisessä foorumissa (Global Christian Forum) tai muuten, on erityisen tärkeää puhua myös

Pyhän Hengen toiminnasta kirkkokäsityksen yhteydessä. Tästä näkökulmasta esimerkiksi Kirkko-asiakirjan § 33 voinee toimia sillanrakentajana.

5. Mitä kirkon elämän puolia voisi käsitellä edelleen ja miten kirkkomme haluaisi ohjeistaa Faith and Order -komissiota sen jatkaessa työtä kirkko-opin parissa?

Asiakirjassa mainitaan selkeästi, että kirkon vihkimysvirkaan liittyvät kysymykset ovat edelleen merkittävä este ykseyden tiellä. Siksi niiden käsittelemistä tulee jatkaa, jotta kirkon ykseyden näkyvä merkki eli ehtoollisyhteys voitaisiin saavuttaa yhä uusien kirkkojen kesken. Tähän liittyvät kysymykset kristillisen uskon ja opin auktoritatiivisesta tulkinnasta, oikeutetusta ja epäoikeutetusta moninaisuudesta sekä kirkon maailmanlaajaa ykseyttä palvelevasta virasta. Samoin moraalikysymykset ja kirkon ykseys on polttava teema. Selvitettävään asiakokonaisuuteen kuuluvat myös kysymykset kristillisestä avioliittokäsityksestä ja yleensä teologisesta antropologiasta.

”Sakramenttien” ja ”säädettyjen toimitusten” välisen eron puntarointi on sekin keskeinen jatkotehtävä edettäessä esimerkiksi kohti kasteen vastavuoroista tunnustamista. On hyvä selvittää myös sitä, miten kaste ja ehtoollinen suhteutuvat mahdollisiin muihin sakramentteihin ja missä kulkee oikeutetun ja epäoikeutetun moninaisuuden raja.

Esimerkkinä paikallisten kahdenvälisen dialogien mahdollisista eteenpäin vievistä avauksista dialogiraportissa *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä* on todettu, että ”Kirkon historian ensimmäisen vuosituhaten aikana puhuttiin sekä sakramenteista että ’mysteereistä’ eikä sakramenttien lukumäärää ollut lyöty lukkoon” (VKE, § 154). Selvää on, että nykyisen katolisen teologian mukaan sakramenttien seitsenluku on symbolisesti tärkeä ja että jaottelulla pyritään koko ihmiselämän kaaren kattamiseen. Dialogiraportti toteaa kuitenkin, että ”Vanhaa kiistaa sakramenttien lukumäärästä ei pidä luterilaisittain katsoa kirkkoja erottavaksi.” Luterilaisiin tunnustuskirjoihin lukeutuvan Augsburgin tunnustuksen puolustuksen mukaan rippää, pappisvihkimystä ja avioliittoa olisi mahdollista kutsua sakramenteiksi riippuen siitä, miten ne määritellään (VKE § 156). Näyttää siis siltä, että yhteisymmärryksen on mahdollista syvetä myös tässä kysymyksessä.

Myös kirkon virkaa ja tähän liittyvää kysymystä historiallisesta piispuudesta ajatellen yhteisymmärryksen on mahdollista kasvaa. Asiakirja *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä* toteaa: ”Merkittävää viran luonnetta ja kirkon apostolisuutta koskevaa yksimielisyyttämme vasten olemme sitä mieltä, että on kysyttävä, mitkä olisivat ne jäljellä olevat luterilaisten ja katolilaisten väliset erot, joita täytyy vielä käsitellä, mitä tulee pätevän piispuuden ja pätevän apostolisen suksektion kriteereihin, jotta täydellisempi kirkkojemme välinen yhteys voisi toteutua. Tämä on tärkeä kysymys tulevaa dialogia varten” (VKE § 363). Kirkko-dokumentti antaa itsekin viitteitä näistä jäljellä olevista kysymyksistä. Tarvitaan myös globaalia ja monenkeskistä dialogia, jotta asiakokonaisuutta voidaan vielä selkiyttää.

Tavoitteena tulee olla, että Kirkkojen maailmanneuvoston jäsenkirkot voisivat tunnustaa toisensa kirkoiksi ja edetä kohti kirkon näkyvän ykseyden toteuttamista kuuliaisena Jeesuksen Kristuksen evankeliumille ja hänen ylimmäispapilliselle rukoukselleen omiensa ykseyden puolesta. Näin luotaisiin pohjaa myös näkyvän ykseyden rakentamiselle yli nykyisten KMN:n jäsenrajojen.

Faith and Order-komissio voisi pohtia myös niitä välitappeja, joita voidaan asettaa matkalla kohti täyttä näkyvää ykseyttä kirkkojen välillä. Ekumeenista metodologiaa tulee kehittää monimuotoisemmaksi, niin että uskollisena apostoliselle uskolle löydetään tuoreita tapoja elävään

vuorovaikutukseen globaalin etelän ja idän kirkkojen kanssa sekä yleensä uudenlaisten kirkkojen ja maahanmuuttajakristittyjen kanssa. Kirkko-opin pohdinnassa on hyvä olla yhteistyössä esimerkiksi Maailmanlaajan kristillisen foorumin (Global Christian Forum) sekä lähetystyön ja evankelioimisen komission kanssa. Ekumeenisten dialogien tulokset tulisi kääntää eri konteksteja puhutteleviksi, jotta saavutettuja tuloksia ei hukattaisi maailmanlaajassa vuorovaikutuksessa ja että uudet sukupolvet voisivat jatkaa työtä eteenpäin sekulaarin, moniuskontoisen ja maailmanlaajasti verkottuneen, nopeakäänteisen viestintätodellisuuden keskellä.